

EDWARD RUTHERFURD

AUTEUR VAN DE BESTSELLERS NEW YORK EN PARIJS

LONDEN

Een roman die even groots is als de stad zelf

EDWARD RUTHERFURD

LONDEN

ROMAN VAN EEN STAD

De Fontein

*Dit werk is opgedragen aan de conservatoren en de
stafmedewerkers van het Museum of London*

Edward Rutherfurd

Eerste druk in deze uitvoering, mei 2015

Oorspronkelijke titel: *London*

Copyright © 1997 by Edward Rutherfurd

Copyright © 2015 voor deze uitgave Uitgeverij De Fontein, Utrecht

Dit boek is eerder verschenen bij Unieboek

Vertaling: Servaas Goddijn

Met dank aan Fien Volders

Omslagontwerp: Wil Immink Design

Omslagbeeld: ©Thinkstock

Opmaak binnenwerk: Hans Gordijn, Baarn

ISBN 978 90 2613 817 1

ISBN e-book 978 90 2613 818 8

NUR 302

www.uitgeverijdefontein.nl

De personen in deze roman (met uitzondering van de historische personages) zijn door de auteur bedacht. Zie voor een verdere toelichting omtrent het (fictieve) gebruik van historische gebeurtenissen en bestaande plaatsen het Dankwoord van de auteur aan het eind van deze uitgave.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch, door geluidsopname- of weergaveapparatuur, of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

HOOFDSTUK 1

De rivier

Vierhonderd miljoen jaar geleden, toen de werelddelen nog totaal anders waren geordend, maakte het eiland deel uit van een kleine landtong aan de noordwestkust van een enorm, vormeloos grondgebied. Dit troosteloze uitsteeksel dat tot ver in de Grote Oceaan reikte, was geheel verlaten. Er kropen geen schepselen over het land, er waren geen vogels in de lucht en de zee werd nog niet bevolkt door vissen.

In dit verre verleden liet de terugtrekkende zee in de zuidoosthoek van de kaap een kaal land achter dat bestond uit een dikke plaat donkere leisteen. Daar lag het, stil en verlaten als het oppervlak van een nog niet ontdekte planeet, hier en daar onderbroken door ondiepe plassen. Onder deze leisteenplaat had, diep onder het aardoppervlak, een opwaartse druk van latere datum een geleidelijk oplopende bergrug van zo'n zeshonderd meter hoogte doen ontstaan, die als een enorme golfbreker dwars over het land liep. Zo zou deze plek nog lang blijven, grijs en stil, ongekend als de leegte voor de geboorte.

In de acht daaropvolgende geologische perioden, waarin de werelddelen verschoven, de meeste gebergten werden gevormd en er geleidelijk leven ontstond, bleef de plaats waar de leistenen bergrug lag voor verdere bewegingen van de aarde gespaard. Maar de zeeën kwamen en gingen er regelmatig. Sommige ervan waren koud, andere warm. Allemaal bleven ze er vele miljoenen jaren, en telkens lieten ze een laag bezinksel van honderden meters dik achter, zodat op het laatst de leistenen bergrug niettegenstaande zijn hoogte gelijkmatig werd overdekt en zijn bestaan werd vergeten.

Nadat er leven op aarde was ontstaan, haar oppervlak was bedekt met planten en het water wemelde van de schepselen, voegde de planeet nog meer lagen toe aan het nieuwe, organische leven dat ze had voortgebracht. Een grote zee, die verdween in de tijd dat de dinosau-

riërs uitstierven, liet zo'n enorme hoeveelheid bezinksel van vis en plankton achter, dat een daaruit ontstane krijtlaag van honderd meter dik grote delen van het zuiden van Engeland en het noorden van Frankrijk bedekte. Op deze manier ontstond een geheel nieuw landschap op de plaats waar de oude bergrug lag begraven.

Het land kreeg een heel ander aanzien. Terwijl er andere zeeën kwamen en gingen, en uitgebreide rivierenstelsels vanuit het binnenland dit deel van de landtong uitsletten, ontstond in de krijtlaag een ondiep dal van twintig kilometer breed, dat in het noorden en zuiden werd begrensd door bergkammen en in het oosten uitmondde in een grote V. Verdere overstromingen lieten nog meer bezinksel zoals grind en zand achter, en een daarvan, een tropische zee, liet een dikke laag zacht bezinksel achter dat de naam 'Londense klei' zou krijgen. Latere overstromingen zouden op hun beurt weer bezinksel achterlaten, waardoor er nieuwe, kleinere bergkammen in het V-vormige dal ontstonden. Zo zag Londen er een miljoen jaar geleden uit.

De mens bestond nog niet: hoewel hij een miljoen jaar geleden al op twee benen liep, bezat hij nog altijd de hersenen van een aap. Voor zijn verschijnen zou er nog één belangrijk proces moeten plaatsvinden: de ijstijd.

Niet het ontstaan van ijsslagen veranderde het land, maar hun verdwijnen. Telkens als het ijs smolt, zwollen de rivieren en trokken enorme gletsjers als trage, geologische bulldozers over het land, holden de dalen uit, vlakten de bergen af en sleepten het grind mee dat de bodem van de rivieren bedekte.

Dit kleine noordwestelijke uitsteeksel van het grote Euraziatische gebied werd slechts gedeeltelijk door het ijs bedekt. De ijswal kwam uiteindelijk, een half miljoen jaar geleden, aan de noordkant van het V-vormige dal tot stilstand. Dit had belangrijke gevolgen. In die tijd stroomde er namelijk vanuit het midden van de landtong en aan de noordkant van het V-vormige dal een grote rivier naar het oosten. Toen het oprukkende ijs de loop van het woest kolkende water blokkeerde, zocht het een andere route. Op zo'n vijftig kilometer ten westen van de plaats waar de leistenen plaat lag, een plek die nu Goring Gap heet, zat er een zwakke plek in de krijtlaag, waarna het water verder oostwaarts stroomde door het V-vormige dal, dat er als het ware voor geschapen leek. Zo ontstond de nieuwe rivierbedding.

In die periode moet de mens zijn verschenen. Wanneer precies we-

ten we niet. Zelfs toen de rivier zich al een weg door Goring Gap had gebaad, moest de neanderthaler zich nog ontwikkelen. Pas in de late ijstijd, een kleine honderdduizend jaar geleden, verscheen de mens zoals we die nu kennen. Toen de ijswal het veld ruimde, vond de mens eindelijk zijn weg naar het dal.

Een kleine tienduizend jaar geleden overstroomde het water van de smeltende ijsskap de vlakte ten oosten van de landtong. Vervolgens brak het water in een grote J-vorm door de krijtlaag aan de basis van de landtong heen en stroomde uiteindelijk door een smalle geul westwaarts in de Atlantische Oceaan. Zo werd deze kleine landtong na de overstroming, als een soort noordelijke ark van Noach, een eiland – vrij, maar voor altijd verankerd voor de kust van het grote werelddeel waartoe het zo lang had behoord. In het westen lag de Grote Oceaan, in het oosten de koude Noordzee, en in het zuiden, waar de krijtrotsen op het vasteland uitkeken, het smalle Kanaal. Zo ontstond het door de noordelijke zeeën omspoelde Britse Eiland.

Sindsdien leidt het grote V-vormige dal niet meer naar de oostelijke vlakte, maar naar open zee. De zo ontstane riviermonding heeft een bijzonder kenmerk. Bij hoogwater wordt niet alleen de uitstroming van het rivierwater afgeremd, maar stroomt het zeewater zelfs een flink eind in omgekeerde richting door de steeds smaller wordende trechter de rivier in, waarna het bij laagwater weer snel naar zee stroomt. Het resultaat is een krachtig getijdeverloop in de lagere gedeelten van de rivier met een niveauverschil van ruim drie meter.

Tijdens het ontstaan van het eiland woonden er al mensen, en in de daaropvolgende duizend jaar staken andere mensen de smalle, maar zeer gevaarlijke zee naar het eiland over. In die tijd begon de menselijke geschiedenis pas echt.

54 NA CHRISTUS

Vijfenvijftig jaar voor de geboorte van Christus, aan het eind van een koude, heldere lentenacht, stond een menigte van zo'n tweehonderd mensen in een halve cirkel bij de oever van de rivier op het aanbreken van de dag te wachten. Het was inmiddels tien dagen geleden sinds het onheilspellende bericht was gekomen.

Voor hen, aan de rand van het water, stond een groepje van vijf per-

sonen. Ze stonden er zo zwijgzaam en roerloos in hun grijze gewaden dat ze voor evenzoveel stenen konden worden aangezien. Dit waren de druiden, en ze stonden op het punt een ceremonie te beginnen die, zo hoopten ze, het eiland en hun wereld van de ondergang zou redden.

Onder degenen die zich op de oever hadden verzameld, waren er drie die los van hun hoop of vrees wat betreft de verwachte dreiging, een persoonlijk en verschrikkelijk geheim koesterden. De eerste was een jongen, de tweede een vrouw, en de derde een zeer oude man.

Overal langs de rivier bevonden zich heilige plaatsen, maar nergens was de geest van de rivier zo duidelijk aanwezig als op deze stille plek. Hier ontmoetten de zee en de rivier elkaar. Stroomafwaarts meanderde de rivier door de wijde, moerassige vlakke tot ze zo'n zeven kilometer verder naar het oosten in de lange trechter van de riviermonding en vervolgens in de koude Noordzee uitkwam. Stroomopwaarts slingerde de rivier zich langs fraaie bossen en weelderige weiden. Maar hier, tussen twee grote lussen, stroomde het water in een vier kilometer lange, majestueuze bocht naar het oosten.

Het was eb. Bij vloed, als de zee de stroom keerde, was de rivier wel duizend meter breed, maar bij eb slechts een kleine driehonderd meter. In het midden van de rivier, halverwege de zuidelijke oever waar de moerassen eilandjes vormden, was een enkele landtong van kiezels, die bij vloed in een eiland veranderde. De kleine groep mensen was bijeengekomen op het hoogste punt van deze landtong. Tegenover hen, op de noordoever, lag het nu verlaten plaatsje Londinos.

Londinos. Zelfs in het ochtendgloren was het silhouet van deze vroege nederzetting goed te zien: twee lage, afgevlakte kiezelheuvels van zo'n vijftieng meter hoog, die zij aan zij boven de rivier uit rezen. Tussen beide heuvels stroomde een beek. Links, onder aan de westflank, stroomde een breder water in de rivier, zodat de noordoever daar werd onderbroken.

Op de oostheuvel had ooit een kleine versterking gestaan waarvan de lage aarden wal als uitkijkpost kon worden gebruikt om te zien of er schepen de rivier op kwamen varen. De westelijke heuvel werd nog wel eens door de druiden gebruikt als ze ossen wilden offeren.

Dat was alles wat restte: een verlaten nederzetting, een heilige plaats. De stammen hadden zich inmiddels in het noorden en het zuiden gevestigd. De grote hoofdman Cassivellaunus heerste over de stammen

in de grote oostelijke gebieden boven de riviermonding. Op het lange schiereiland dat ze Kent noemden, ten zuiden van de riviermonding, woonde de stam van de Cantii. De rivier vormde de grens tussen beide gebieden, en Londinos vormde een soort niemandsland.

Niemand wist waar de naam Londinos vandaan kwam. Sommigen zeiden dat er een man had gewoond die zo heette, anderen opperden dat de naam verwees naar de kleine versterking op de oostelijke heuvel.

Vanaf de riviermonding blies een koude wind over de rivier. Het rook er vaag naar modder en wier. Het licht van de morgenster nam af, en de heldere nachtlucht maakte plaats voor het bleekblauw van de dageraad.

De jongen rilde. Hij had daar zeker al een uur gestaan en had het koud. Zoals de meesten die daar stonden, droeg hij een eenvoudig wollen kleed dat tot op de knieën reikte en om het middel met een leren riem bijeen werd gehouden. Naast hem stonden zijn moeder, met een peuter in haar armen, en zijn zusje, de kleine Branwen, die hij bij de hand hield, want bij dit soort gelegenheden was het zijn taak op haar te letten.

Hij was een vlotte, moedige knaap die, zoals de meeste van zijn Keltische verwanten, donker haar en blauwe ogen had. Hij heette Segovax en was negen jaar oud. Wie hem wat beter bekeek, zou nog twee bijzondere kenmerken aan zijn uiterlijk hebben waargenomen. Zo had hij een witte haarlok op zijn voorhoofd, alsof iemand er verf op had gedept. Zulke erfelijke kenmerken hadden heel veel bewoners van de dorpen langs de rivier. 'Je hoeft je niet ongerust te maken,' had zijn moeder gezegd, 'heel veel vrouwen beschouwen het als een teken van geluk.'

Het tweede kenmerk was veel vreemder. Als de jongen zijn vingers spreidde, zag je dat er tussen zijn vingers tot aan de eerste knokkel een dun laagje huid zat, te vergelijken met de zwemvliezen van een eend. Ook dat was een erfelijke trek, hoewel het niet bij elke generatie voorkwam. Het was alsof in de oertijd een gen van een visachtige voorouder had geweigerd zijn waterlievende karakter te loochenen en dit rudimentaire overblijfsel was blijven overdragen. En met zijn grote ogen en gedrongen gestalte deed de knaap inderdaad wel een beetje aan een kikker of vergelijkbaar waterdier denken.

Ook zijn grootvader had dit kenmerk gehad. ‘Maar als zuigeling hebben ze het teveel aan huid bij hem weggesneden,’ had Segovax’ vader zijn vrouw verteld. Ze kon de gedachte aan het mes niet verdragen, en daarom werd er niets aan gedaan. De jongen zat er niet over in.

Segovax bekeek zijn familie: de lieve Branwen met haar driftbuien; de peuter in zijn moeders armen, een jongetje dat net begon te lopen en zijn eerste woorden brabbelde; zijn moeder, die bleek zag en de laatste tijd ongewoon afwezig was. Hij hield veel van ze. Toen hij langs de druïden keek, verscheen er een glimlach op zijn gezicht. Aan de rand van het water lag een eenvoudig vlot, en daarnaast stonden twee mannen. Een van hen was zijn vader.

Ze leken op elkaar, vader en zoon. Dezelfde witte haarlok, dezelfde grote ogen. Zijn vader, wiens gezicht zo gerimpeld was dat het leek of het geschubd was, had een eerbiedwaardig voorkomen. Hij was zijn gezin zo toegewijd, wist zo veel van de rivier en was zo handig met zijn netten, dat de plaatselijke bevolking hem als vanzelfsprekend de Visser noemde. En hoewel Segovax zich realiseerde dat andere mannen fysiek sterker waren dan deze stille man met zijn kromme rug en lange armen, was niemand vriendelijker en toegewijder dan hij. ‘Hij mag dan sullig lijken,’ zeiden de mannen uit hun dorp, ‘maar de Visser geeft zich nooit gewonnen.’ Segovax wist dat zijn moeder zielsveel van hem hield. En ook Segovax was dol op hem. Dat was dan ook de reden waarom hij de vorige dag een gedurfd plannetje had bedacht dat hem, als het zou lukken, waarschijnlijk het leven zou kosten.

Nu begon de gloed aan de einder te zinderen. Over een paar minuten zou de zon opkomen, en zou vanuit het oosten een schitterend spel van flikkerende stralen over het water dansen. De vijf druïden begonnen met hun gezicht naar de menigte op lage toon te zingen. Op een teken van een van hen kwam er vanuit de menigte een krachtig gebouwde gestalte naar voren. Zijn prachtige groene mantel, gouden ornamenten en trotse houding wezen erop dat hij een vooraanstaand edelman was. In zijn hand hield hij een plat, rechthoekig voorwerp, waarvan het gepolijste oppervlak zacht glansde in het opkomende licht. Hij gaf het object aan de druïde met de lange witte baard, die het middelpunt van het groepje vormde.

De druïden keerden zich naar de zinderende einder, en de oudste van hen stapte op het vlot. Op hetzelfde moment stapten ook Segovax’

vader en de andere man op het vlot, waarna ze het met lange stokken naar het midden van de brede stroom boomden. Terwijl het vlot wegvoer, brachten de druïden een diep, monotoon geluid voort, dat mysterieus aanzwol en zich ver over het water verplaatste.

Nu verscheen de zon zelf, een grote rode boog aan de einder die al snel groter werd en de rivier een gouden gloed gaf. De vier achtergebleven druïden, waarvan de schaduwen tot tussen de wachtende menigte vielen, leken plotseling wel reuzen.

Het vlot met de hoofddruïde, dat door de twee mannen met hun lange stokken op koers werd gehouden, had het midden van de rivier bereikt. Op de noordoever baadden de beide lage heuvels in het rode zonlicht. Nu hief de lange druïde op het vlot het metalen voorwerp tot boven zijn hoofd, zodat het de stralen van de zon weerkaatste. Het bleek een bronzen schild te zijn.

Hoewel de meeste wapens op het eiland van ijzer werden gemaakt, gebruikte men het oudere en makkelijker te bewerken brons voor ceremoniële wapens zoals dit schild. Aan het maken van zulke wapens werd veel zorg besteed. En het was inderdaad een meesterwerk, door Cassivellaunus zelf geschonken en voor dit doel meegebracht door een van zijn betrouwbaarste mannen. Het schild met zijn ingewikkeld patroon van krullende lijnen en ingelegde edelstenen was een schitterend voorbeeld van de Keltische metaalbewerking waar het eiland zo bekend om stond. Het was het kostbaarste wat de eilandbevolking zijn goden kon schenken.

De druïde wierp het schild met een grote boog over het water, waarna het in de zonovergoten rivier verdween. Toen de rivier het offer zonder protest aanvaardde en stil zijn weg vervolgde, ging er een diepe zucht door de menigte. Maar voor het oog van de druïde gebeurde er iets vreemds. In plaats van te verdwijnen bleef het bronzen schild zacht glanzend vlak onder het wateroppervlak drijven.

De oude man was hoogst verbaasd, maar begreep al gauw de reden voor dit verschijnsel. Het metaal was uiterst dun geslagen en met hout verstevigd. Zolang het hout van het ceremoniële schild nog niet van water was doortrokken, zou het er blijven drijven, slechts bedekt door een dun laagje water. De oude man keek toe en vroeg zich af wat het te betekenen had. Was het, gezien het dreigende gevaar, een goed of een slecht teken?

De dreiging ging van Rome uit en heette Julius Caesar.

In de duizenden jaren die op de ijstijd waren gevolgd, hadden vele volkeren zich een plaats op het eiland veroverd. Jagers, eenvoudige boeren, de bouwers van tempels zoals Stonehenge en, in recentere tijd, stammen die tot de grote Keltische cultuur van Noordwest-Europa behoorden. Het leven van de eilandbewoners, met hun bardische poëzie en rijke folklore, was niet onaangenaam. Ze woonden in grote, ronde, met riet afgedekte hutten. De grotere nederzettingen waren omgeven door palissades of aarden wallen. Ze verbouwden gerst en haver, hoedden vee, dronken bier en een sterke honingwijn. Verborgen achter de mist van het noorden behield het eiland zijn eigen karakter.

Maar toen dook er in de klassieke wereld een van de grootste avonturiers uit de geschiedenis op: Julius Caesar. Julius wilde over Rome heersen, en daarvoor moest hij veroveringen maken. Met dat doel was hij onlangs met zijn legers naar het noorden getrokken, helemaal tot aan het Kanaal, en had hij de grote Romeinse provincie Gallië gesticht. Nu richtte zijn oog zich op het nog noordelijker gelegen mistige eiland.

Caesar was er het jaar daarvoor al een keer geweest. Met een klein leger, dat voornamelijk uit infanterie bestond, was hij aan de voet van de witte rotsen van de Engelse zuidwestkust geland. De Britse hoofdmannen waren gewaarschuwd. Maar hoe moedig de Keltische strijders ook waren, tegen de gedisciplineerde Romeinse troepen konden ze nauwelijks op. Toch wisten ze de Romeinen te paard en met strijd-wagens een paar keer te verrassen. Bovendien werd Caesars vloot door een storm zwaar beschadigd. Na een reeks schermutselingen in de kuststreek verliet Caesar met de zijnen het eiland; de hoofdmannen triomfeerden. De goden hadden hun de overwinning gebracht. Toen zij door vluchtelingen werden gewaarschuwd dat het slechts om een verkenning was gegaan, wilden de meeste Britten het niet geloven. Er deden geruchten de ronde dat er een nieuwe vloot werd gebouwd. Er zouden niet minder dan vijf legioenen en tweeduizend ruiters onder Caesars commando staan. Tien dagen geleden was er een boodschapper van de hoofdmannen door Londinos gekomen. Zijn boodschap was kort en duidelijk geweest: 'Caesar is in aantocht.'

Toen het offer was volbracht, verspreidde de menigte zich. De vier druïden vertrokken: twee naar het land ten zuiden en twee naar het land ten noorden van de rivier. De druïde die het offer had gebracht,

zou door Segovax' vader naar zijn drie kilometer stroomopwaarts gelegen woning worden geroeid. Toen de priester zwijgend afscheid van de menigte had genomen en in de boot wilde stappen, had hij zich nog een keer omgedraaid en naar de vrouw gekeken. Heel even maar. Daarna had hij de eenvoudige visser het teken gegeven dat ze konden vertrekken.

Heel even, maar lang genoeg. Cartimandua beefde. Ze zeiden dat de oude man alwetend was. Dat kon wel eens waar zijn. Met de peuter op haar heup duwde ze Segovax en Branwen voor zich uit naar de plek waar de paarden stonden te grazen. Zelf vond ze dat ze juist handelde. Ze nam haar gezin in bescherming. Ze deed immers wat er van haar werd verwacht? Toch slaagde ze er niet in het vreselijke schuldgevoel en de angst van zich af te zetten. Was het echt mogelijk dat de oude druïde, die nu door haar man naar zijn woonstee werd geroeid, van haar geheim op de hoogte was? Bij de paarden wachtte ze een paar minuten tot de afgezanten van de opperhoofdman verschenen. Ook de edelman was erbij. Toen hij haar zag, bleef hij even staan.

De jonge Segovax bekeek de edelman met belangstelling, want dit was de man die de druïde het schild had overhandigd. Het was een forse man met een volle, zwarte baard, harde, oplettende blauwe ogen en de houding van nietsontziende autoriteit. Onder zijn groene mantel droeg hij een met vossenbont afgezette tunica. Om zijn nek droeg hij een zware *torque* – de Keltische gouden halsband – een teken van zijn hoge rang.

Het was niet de eerste keer dat de jongen hem zag. Deze machtige leider had de streek de laatste maand al tweemaal bezocht, waarbij hij in het dorp tegenover Londinos had overnacht. 'Zijn jullie gereed?' had hij de mannen na het inspecteren van hun wapens gevraagd. 'De grote Cassivellaunus denkt erover zijn troepen in deze omgeving te verzamelen. Ik heb de leiding over de aanleg van de verdedigingswerken.' Nu kwam Segovax' moeder, die Branwen bij haar zoon achterliet, naar voren om hem aan te spreken.

Terwijl ze naar hem toe kwam, nam de edelman haar bedachtzaam op. Uit gewoonte schatte hij haar seksuele potentie. Ze was een opvallende verschijning met ravenzwart haar dat tot over haar schouders viel. Haar lichaam was rank en statig, maar ze had flink ontwikkelde borsten. Hij was zich bewust van de enigszins uitdagende manier waarop ze liep. Zou ze altijd zo lopen, of deed ze het om hem?

‘Wat is er?’ vroeg hij op barse toon.

‘Geldt onze overeenkomst nog?’

Hij keek naar de kinderen en vervolgens naar haar man, die in zijn boomstamkano de druïde naar huis roeide. Ze waren al een heel eind de rivier op. Haar man wist van niets. Zijn blik richtte zich weer op haar.

‘Ik heb toch ja gezegd?’

‘En wanneer?’ Ze leek opgelucht, maar nog steeds bezorgd.

Hij haalde zijn schouders op. ‘Geen idee. Binnenkort.’

‘Hij mag het niet weten.’

‘Als ik bevelen geef, worden ze opgevolgd.’

Cartimandua ging weer naar haar kinderen, die haar geheim niet deelden, maar het gauw genoeg zouden weten. Er overviel haar een nog verschrikkelijker gedachte. Zouden ze dan nog wel van haar houden?

Lees verder in *Londen*